

Українська народно-музична творчість

МАТЕРІАЛ ДЛЯ ВИКОНАННЯ

§10. Колискові пісні.

3

Не поспішаючи

А - а, ко - ти - чок, за - хо - вав - ся в ку - то - чок,
 пій-мав со - бі миш - ку тай ї'їв у за - тиш - ку. А - а, а - а!

Нар. пісні в зап. Лесі Українки, с. 345

4

Помірно

І. А - ну, ко - те, ко - ти - во, за - сні, ма - ла ди - ти - но!
 А...

Дитячий фольклор, с. 58

5

§12. Забавлянки. Небилиці. Пісні до казок.

Жваво

Ко - зу - ню - лю - бу - ню, при-стань до ме - не, ні - чо - го не бу - деш
 ро - би - ти в ме - не: у ме - не во - ди - ци ві - кон - цем те - че,
 у ме - не го - роб - чик хлі - ба на - пе - че, у ме - не ли - си - ці
 спе - чуть па - ля - ни - ці, у ме - не вед - мідь із - ва - рить о - бід.

Нар. пісні в зап. Лесі Українки, с. 356

Надзвичайно своєрідним жанром фольклору є так звані *небилиці* або *нісенітниці*. В них розповідається про абсолютно неймовірні речі – настільки неймовірні і нарочито прямолінійні, що вже це одне викликає сміх. Небилиці виконують дорослі дітям від 2–3-х років, коли їм стає доступною парадоксальність змісту. Діти старшого віку співають небилиці самі – один одному та меншеньким. Іноді небилиці можна почути і в середовищі дорослих – особливо за весільним столом.

♩ = 184

Ко-лись та-ка прав-да бу - ла, шо ку - ри-ця та бичка при-ве-ла.

2. А той би-чок та на-ніс я-ечок,
А сту-па на яй-цях си-ді-ла,
А ли-си-ця та хво-стом вер-ті-ла,
3. А без-ру-кий та ті яй-ця покрав,
Та го-ло-му по-за па-зу-ху сховав,
4. А слі-пий та посма-тру-вав,
А ні-мий з кара-у-ла за-кри-чав,
А без-но-гий та в погоню по-бі-жав.

Пісні Явдохи Зуїхи, с. 533

До улюблених дитячих жанрів належать казки. Значне місце в ряді казок відводиться пісенькам, які оповідач рецитуює або співає, де це належить. У казці "Про котика і півника", яку Леся Українка чула й записала на Волині, є зразки і рецитацій, і співу.

Коли лиска схопила півника і понесла, він кричить:

7

Ко - ти - ку, бра - ті - ку, не - се ме - не лис - ка по ка - ме - ню, мос - ту
на сво - с - му хво - с - ту. По - ря - туй ме - не!

Нар. пісні в зап. Лесі Українки, с. 362

Котик поспішив на допомогу півникові. Щоб виманити лисчиних дітей, він узяв бандуру, підійшов до хати і співає:

8

Швидко

Ой у лис - ки, лис - ки но - вий двір п'я - тий син - ко
та чо - ти - ри доч - ки на ви - бір, вий - ди, ли - се,
ше й Пи - лип - ко, чи хо - ро - ше гра - ю.
по - ди - ви - ся,

Нар. пісні в зап. Лесі Українки, с. 362

Рецитації і співи у казках жваво сприймаються дітьми і здавна належать до засобів музичного розвитку дітей.

§13. Музичні особливості дитячих пісень.

Пісеньки та примовки, виконувані дітьми, за їх інтонаційними особливостями поділяються на співані та рецитовані. При цьому грані між співом і речитативом дуже рухливі. Найбільш сталим елементом є ритміка. І в скоромовках, і в закличках, і в лічилках, і в дражнилках, і в ігрових примовках, як правило, діти дотримуються певного ритмічного рисунку і виділяють словесні наголоси, які становлять канву ритмізації. Ритмічні фігури здебільшого засновані на парному групуванні тривалостей. З боку амбітису наспіви бувають різними. Велике число рецитацій відбувається на одному звукові (або в зоні "розмитих" мовно-музичних інтонацій).

9

Гой-да, гой-да, гой-да, чу-жа ма-ти пой-да.
 На-ша ма-ти па-ні в го-лу-бім жу-па-ні
 Хо-де по ба-за-рі, буб-ли-ки ку-пу-с,
 Ди-тин-ці да-ру-с. [...]

Дитячий фольклор, с. 323

Багато дитячих пісеньок обмежується двома-трьома звуками. Біхорди і трихорди належать до найважливіших ладозвукорядів. Закличка до сонця у вигляді біхорду:

10

Швиденько

При-йди, при-йди, со-неч-ко, під мо-с о-ко-неч-ко,
 бу-де-мо си грі-ти, як ма-лень-кі ді-ти.

Квітка, № 501

Ця ж заклічка на трихордовій основі:

11

Со - неч - ко, со - неч - ко, од - чи - ни о - ко - неч - ко.

Загида, № 10

До дуже типових, поширених у багатьох народів світу, належить тритоніка. У пісеньці, що подана нижче, тритоніку використано для звуконаслідування. Звуковисотний контур і ритм відтворює кумкання жаб:

12

Швидко

Нум пла-кять, нум! Де твій кум? На До - ну. Нум пла-кять, нум!
А твій де? По - то - нув.

Квітка, № 581

Досить поширений також спів на двох звуках, розташованих поміж собою в інтервалі терції чи кварта (так звана дитоніка – двозвуччя). Таку манеру інтування бачимо в гумористичній пісеньці “Савка”:

13

Не поспішаючи

Клем - бом - клем! Сав - ка вмер. При - йшов піп,-
Сав - ка втік. Прий - шла по - па - дя,- Сав - ки не - ма.

Нар. пісні в зап. Лесі Українки, с. 353

Перераховані ладозвукоряди становлять характерну прикмету дитячих пісень. Але, звичайно, діти виконують і розвинені наспіви, – зокрема, запозичені з репертуару дорослих. Особливо багато перейшло в дитячий фоль-

22